

Nordiska genresursrådet Arbetsprogram 2005

1. Sammanfattning av arbetsprogrammet

Det överordnade målet för Nordiska genresursrådet är att utgöra ett forum för strategisk diskussion av frågor rörande genetiska resurser och därmed bidra till uppföljningen av ”Bæredygtig udvikling - en ny kurs for Norden”, samt till de målsättningar som lagts fast i sektorernas handlingsprogram samt strategier, särskilt Strategin för genetiska resurser för fiske, jordbruk, skogsbruk och livsmedel i Norden 2005-2008.

Under de senaste åren har arbetet i rådet riktat in sig på aktivt tvärsektoriellt samarbete mellan bl.a. jordbruks-, miljö- livsmedels- och fiskesektorerna. Det tvärsektoriella samarbetet kommer att utgöra en av grundpelarna i Nordiska genresursrådet verksamhet för 2005.

Nordiska genresursrådets arbetsprogram för 2005 föreslås omfatta följande aktiviteter.

- Uppföljning av ministerdeklarationen om rättigheter och tillträde till genetiska resurser 2003
- Bonn riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och rättfärdig fördelning av nyttan från dessa
- Förhållandet mellan nationella program och nordiskt samarbete på området för genetiska resurser
- Genetiskt modifierade organismer, bl.a. samexistensproblematiken samt GMO – fisk
- Genetisk diversitet hos fisk med fokus på kommersiellt nyttjade arter
- Indikatorer för genetisk diversitet

2. Uppföljning av Nordiska handlingsprogram och strategier 2005 - 2008

För de specifika målsättningarna i nordiska ministerrådets handlingsprogram och strategier som Nordiska genresursrådets verksamhet relaterar sig till, se bifogade matris. Dessutom kan konstateras att Nordiska genresursrådet, i tillägg till den tillbakarapportering som sker angående implementeringen av övriga nordiska styrdokument ämnar att vid utgången av år 2005 även rapportera om status för implementeringen av den Nordiska strategin för genetiska resurser. Detta kommer att vara ett årligt återkommande uppdrag under strategiperioden 2005 – 2008.

3. Rådets konkreta aktiviteter som skall föreläggas ämbetsmannakommittéer och ministerråd

I enlighet med sitt mandat skall Nordiska genresursrådet vara ett rådgivande organ till ministerrådet via ämbetsmannakommitténivån i frågor av strategisk betydelse. P.g.a av detta förväntas resultat och slutsatser från de utrednings- och övriga aktiviteter som genresursrådet bedriver i form eller annan behandlas på ämbetsmanna- och/eller ministerrådsnivå.

3.1 Ministerdeklarationen om tillträde och rättigheter till genetiska resurser 2003 (Kalmardeklarationen)

Med utgångspunkt i ministermötesdeklarationen om tillträde och rättigheter till genetiska resurser 2003 – Kalmardeklarationen - (ANP 2004:745) samt rapporten "Access and Rights to Genetic Resources – A Nordic Approach" (Nord 2003:16) föreslår Nordiska genresursrådet att följande ämnesområden ägnas särskild uppmärksamhet under år 2005.

3.1.1 Naturligt förekommande arter, kartläggning

I ministerdeklarationen från år 2003 föreslås att de nordiska länderna överväger behovet av att skaffa en översikt över vilken nytta är av de genetiska resurserna i naturligt förekommande arter, t.ex. i form av ett enkelt system för registrering av insamling av vilda genetiska resurser för forsknings-, föröknings- eller förädlingsändamål i syfte att förbättra kunskapen om intresset för och värdet av dessa genetiska resurser. Nordiska genresursrådet kommer att under år 2005 kartlägga möjligheterna för att framställa en sådan översikt.

3.1.2 Fastställande av växtgenetiska resursers rättsliga status

Det är upp till vart land att bestämma om den legala statusen för sina växtgenetiska resurser. Under 2005 kommer insatserna att riktas mot erfarenhetsutbyte mellan de nordiska länderna på detta område. Detta gäller inte minst de domesticerade växtgenetiska resurserna, där Kalmardeklarationen rekommenderar att de nordiska länderna så långt som möjligt hanterar tillträde till alla domesticerade växtgenetiska resurser under samma villkor i syfte att skapa ett så fritt tillträde som möjligt till dylika genetiska resurser i Norden.

3.1.3 Husdjursgenetiska resurser

Nordiska genresursrådet kommer att fortsätta arbetet för att stöda politik och myndighetssamarbetet som främjar en hållbar förvaltning (bruk och bevarande) av husdjursgenetiska resurser och samtidigt bibehåller utväxling av genetiskt material mellan länderna. Eventuella konkreta utredningsbehov på detta område samt potentiella finansieringskällor kommer att identifieras under 2005 i samarbete med Nordisk genbank husdjur, med utgångspunkt i rekommendationerna i Kalmardeklarationen.

3.2 Bonn riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och rättfärdig fördelning av nyttan från dessa

I ministermötesdeklarationen om tillträde och rättigheter till genetiska resurser 2003 rekommenderas att de nordiska länderna stärker tillämpningen av de internationella avtalen och överenskommelserna på området genom att implementera Bonn-riktlinjerna om tillträde till genetiska resurser och fördelning av nytta. Förhandlingarna inom ramen för Konventionen om biologisk mångfald (CBD) rörande tillträde och rättigheter till genetiska resurser kompletteras av det internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk (ITPGRFA). I fördraget fastställs ett multilateralt system för förenklat tillträde till genetiska resurser för livsmedel och jordbruk och en mekanism för att dela den nytta som uppkommer genom användningen av de genetiska resurser som är del av systemet. Det multilaterala systemet är begränsat till grödor som anges i bilaga I till fördraget. Konventionen om biologisk mångfald, inklusive Bonn-riktlinjerna, fortsätter att gälla för alla biologiska resurser, inklusive dem för livsmedel och jordbruk som inte ingår i det internationella fördragets multilaterala system.

Ministrarna har även uppfordrat Nordiska genresursrådet att genomföra lämpliga insatser för att sprida information och kunskap om de internationella avtalen och överenskommelserna på genresursområdet

Nordiska genresursrådet planerar att under år 2005 arrangera en workshop i syfte att informera och debattera implementeringen av regelverket för tillträde och rättigheter till genetiska resurser. Därtill bör man dryfta problemställningar som tas upp i pågående förhandlingar i CBD och FAO. Förhandlingarna om en internationell regim om tillträde till genetiska resurser och rättfärdig fördelning under CBD kommer att påbörjas i februari 2005. Förväntad budgetkonsekvens för seminariearrangemang jämte material är DKK 400 000. Nordiska genresursrådet kommer att besluta om ansökan av medel samt projektansvarig instans senare.

3.3 Förhållandet mellan nordiska och nationella program

Nordiska genresursrådet kommer att under år 2005 främja ökat samarbete och tätare kontakter mellan de nordiska och nationella programmen för genetiska resurser, i första hand för växt- och husdjursgenetiska resurser. Arbetet syftar till att fastställa en klar ansvars- och arbetsfördelning mellan de nordiska och de nationella handlingsprogrammen och strategierna. Dessutom vill man vidareutveckla integreringen mellan de nationella programmen och nordiska aktörer för att uppnå nytta av erfarenhetsutbyte, kunskapsutbyggnad- och spridning och uppnå ett effektivare samarbete. Detta omfattar en klar ansvars- och arbetsfördelning. Det är viktigt att de nordiska aktiviteterna kompletterar och stöder nationella aktiviteter och därmed säkrar nordisk nytta. Förväntad budgetkonsekvens: Ingen.

3.4 Genetiskt modifierade organismer

Utvecklingen av genetiskt modifierade organismer – GMOer - är en fråga som berör ett flertal sektorer, där utvecklingen av genmodifierade grödor har kommit längst medan forskning och utvecklingen av genmodifierad fisk (transgenic fish) och genmodifierade husdjur ligger långt efter.

3.4.1 Samexistensproblematiken

Nordiska genresursrådets verksamhet kommer under det danska ordförandeskapet år 2005 ta fasta på uppföljningen av Nordiska rådets rekommendation 16/2003, med hänsyn till nationella prioriteringar. I rekommendationen uppmanas de nordiska länderna:

- 1) *at* iværksætte et nordisk samarbejde omkring udredning og fastsættelse af, så vidt muligt koordinerede, retningslinjer for sameksistens med konventionelle og økologiske afgrøder ved evt. dyrkning af genmodificerede organismer, GMO i jordbruget
- 2) *at* iværksætte et fællesnordisk udredningsarbejde vedrørende de etiske aspekter af dyrkning af genmodificerede afgrøder

Danmark kommer under sitt ordförandeskap 2005 att initiera nordiska samarbetsprojekt om växtgenetiska resurser och GMO samexistens. Ett flertal seminarium planeras, ett om växtgenetiska resurser, ett om GMO och ett gemensamt arrangemang om växtgenetiska resurser och GMO. Förväntad samlad budgetkonsekvens är DKK 670.000.

3.4.2 Genmodifierad fisk

Utveckling av genmodifiering av fisk blir allt mer aktuell. Sedan mitten av 1980-talet när man lyckades framställa de första genmodifierade fiskarna, har nu flera olika typer framställts, typer med högre tillväxt, andra där fisken kan producera läkemedel och t.o.m typer där fisken kan bli fluorescerande på beställning. Andra områden kan vara att utveckla sterila eller sjukdomsresistenta arter, arter med förbättrad tolerans mot kyla och föroreningar eller arter med högre proteininnehåll. Sammantaget har forskare hittills genmodifierat ett drygt trettiotal fiskarter, bl. a arter av karp, laxfisk, mal och gädda. Det finns såväl fördelar men även nackdelar med en utveckling av genmodifiering av fisk. Oavsiktlig spridning, rymlingar, den höga reproduktionspotentialen hos fisk, predation av sjöfågel samt risk för fysiska missbildningar kan utgöra och föra med sig negativa effekter. Intresset för många av dessa frågeställningar har hittills varit ringa och har ännu inte ägnats någon större uppmärksamhet. Eftersom fiskodling är den snabbaste växande sektorn inom livsmedelsproduktionen och denna utveckling förväntas fortsätta de närmaste tio åren, finns det anledning att anta att även forskning och utveckling av genmodifierad av fisk kommer att fortsätta. Enligt svenska experter kommer förmodligen genmodifierad fisk att bli nästa stora GMO -produkt.

Då fisk och fiskodling är en viktig fråga för flertalet av de nordiska länderna är det angeläget att även Nordiska Genresursrådet verkar för att öka intresset för utvecklingen inom området genmodifierad fisk. Genom ett aktivt intresse finns goda möjligheter att påverka den framtida utvecklingen inom området.

Mot den bakgrunden föreslås att Nordiska Genresursrådet anordnar ett seminarium där utvecklingen inom området för genmodifierad fisk diskuteras. I tillägg till positiva aspekter av utvecklande av GMO-fisk, bör även de ekologiska konsekvenserna ägnas särskild uppmärksamhet. Även upphovsrättsliga problemställningar bör dryftas, t.ex. patent, äganderätt och ersättningsansvar. Förväntad budgetkonsekvens DKK 200 000. Om medel ansöks skilt.

3.5 Genetiska resurser i kommersiellt nyttjade fiskarter

Ett utredningsarbete samt ett expertmöte om genetisk diversitet hos fisk med fokus på kommersiellt nyttjade arter har pågått under 2004. På basen av resultaten från detta utredningsarbete kommer Nordiska genresursrådet att under 2005 i samarbete med fiske- och miljösektorn att bereda en strategi för att avvärja utrotningshot och genetiska ändringar i vilt förekommande fiskarter förorsakade av fiske och miljöförändringar. Förväntad budgetkonsekvens: ingen.

3.6 Indikatorer för genetisk diversitet

Vad gäller utvecklingen av indikatorer för genetiska resurser kommer arbetet inom bl.a. Konventionen för biologisk mångfald (CBD) att under de närmaste åren att i allt högre grad fokuseras på utvecklande av indikatorer vad gäller rättvis fördelning av nyttan från användningen av genetiska resurser samt om indikatorer för status och trender för biodiversiteten på den genetiska nivån. Detta arbete kommer att beakta igångvarande arbete inom FAO, IPGRI samt andra relevanta organisationer. En tillbakarapportering om hur arbetet framskridit kommer att ske på COP - 9. Arbetet har också en särskild relevans i det att det bidrar till uppföljningen av WSSD 2010 målsättningen om att ha uppnått ”a significant reduction in the current rate of biodiversity loss at the global, regional and national level”. Det vore ändamålsenligt att utreda möjligheterna för ett nordiskt bidrag till förhandlingarna om sådana indikatorer.

Mot bakgrund av detta och på basis av det år 2004 tillsatta pilotprojektet för att utreda och kartlägga önskvärdheten och möjligheterna för att utarbeta indikatorer på området för genetisk diversitet inom jord- och skogsbrukssektorn samt på relevanta områden för vilda genetiska resurser kommer Nordiska genresursrådet att presentera möjligheterna och behovet att utveckla indikatorer på detta område för ämbetsmannakommittéerna under 2005.

Medel har beviljats för det fortsatta arbetet i år 2004 års budget.

4. Nordiska genresursrådets bidrag till internationella förhandlingar

Rådet kommer att i enlighet med sitt mandat att erbjuda sin sakkunskap till nordiska delegationer i internationella förhandlingsprocesser av relevans för genetiska resurser och därigenom bidra till att gemensamma nordiska ståndpunkter utvecklas inom relevanta frågeställningar i internationella processer.

5. Informationsverksamhet

Det finns ett omfattande behov av att öka kunskaperna och insikterna om betydelsen av genetiska resurser bland beslutsfattare, intresseorganisationer och företrädare för näringslivet. Informations- och kunskapsspridning kommer att vara en av målsättningarna för den kommande perioden. Nordiska genresursrådet kommer att delta i uppföljningen av

Kommunikationsstrategin om bärkraftig förvaltning av genetiska resurser, antagen hösten 2004.

För informations-spridning om internationella avtal, se under punkt 3 nämnda aktiviteter.

6. Samarbete med andra grupper och sektorer

Nordiska genresursrådet är avhängigt av ett gediget samarbete över sektorsgränserna, bl.a. mellan miljö-, fiske-, jord- och skogsbruk samt livsmedelssektorn. Även rådets sammansättning avspeglar detta behov. Viktiga samarbetsorgan, -institutioner samt grupper är bl.a. Nordiska genbanken, Nordiska genbanken för husdjur, det skogsgenetiska närverket, nordiskt kontaktorgan för jordbruksforskning, miljöövervaknings- och datagruppen, Natur- friluftslivs- och kulturmiljögruppen samt gruppen för miljöstrategier för jord- och skogsbruk och gruppen för miljöstrategier för fiske. Nordiska genresursrådet kommer att bjuda in centrala samarbetsorgans representanter till rådets möten.

7. Projektkatalog

Samtliga de aktiviteter Nordiska genresursrådet planerar för år 2005 refereras under punkt 3. En skild projektkatalog ingår alltså inte i detta arbetsprogram.

8. Nordiska genresursrådets sammansättning

Þorsteinn Tómasson,	Rannsóknastofnun landbúnaðarins, Island, ordförande 2004
Árni Bragason	Umhverfisstofnun, Island
Anders Christiansen	Fødevareministeriets departement, Danmark
Hans Erik Svart	Skov- og Naturstyrelsen, Danmark
Elina Nikkola	Jord- och skogsbruksministeriet, Finland
Marina von Weissenberg	Miljöministeriet, Finland.
Birthe Ivars	Miljøverndepartementet, Norge
Grethe-Helene Evjen	Landbruksdepartementet, Norge
Lennart Pettersson	Jordbruksdepartementet, Sverige
Robert Andrén	Naturvårdsverket, Sverige
Ulla Boman	Ålands landskapsstyrelse, Åland
Sidsel Marie Dyekjær	Nordiska ministerrådets sekretariat
Lise Lykke Steffensen	Nordiska ministerrådets sekretariat
Kerstin Stendahl-Rechardt	Sekreterare

9. Budget för arbetsprogrammet

Nordiska genresursrådets budget har sedan dess tillkomst omfattat kostnader för en halvtidssekreterare samt i begränsad utsträckning medel för den löpande verksamheten. Resurser för projekt och utredningar har sökts från andra nordiska organ och arbetsgrupper.

Verksamhet	DKK
Sekretariatet	
• Deltidssekreteraren, arvode inkl. socialavgifter	200 000
• Administrativa kostnader; post, telefon, internet	20 000
• Resekostnader; 2-3 NGR möten, 4 sekreterar- gruppsmöten, 2 övriga	100 000
Övriga omkostnader, i anknytning till möten, informationsspridning	80 000
TOTALT	400 000